УДК 336.741.23
Мостовенко Н. А., к.е.н., доцент,
Коробчук Т. І., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

ФУНКЦІЇ ТА ВЛАСТИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ З ПОЗИЦІЇ ТЕОРІЇ ГРОШЕЙ

У статті доповнено існуючі теоретико-методологічні концепції функціонування цифрових валют та узагальнено засади їх функціонування. Виділено поняття цифрової валюти та період її появи. Обгрунтовано сутність цифрової валюти. Встановлено функції цифрових віртуальних валют. Виявлено необхідність нового обгрунтування якісних характеристик цифрової валюти як новітньої форми грошей.

Ключові слова: віртуальна валюта, електронні гроші, цифрова валюта, криптовалюта, теорія грошей, функції грошей.

Mostovenko N., Korobchuk T.

FUNCTIONS AND PROPERTIES OF THE VIRTUAL CURRENCY FROM THE POSITION OF THE MONEY THEORY

The article complements the existing theoretical and methodological concepts of functioning of digital currencies and generalizes the principles of their functioning. The concept of digital currency and its period of appearance are highlighted. The essence of digital currency as the Internet form of electronic non-financial money, which functions in specialized, concerning a specific currency, payment systems, is substantiated. The functions of digital virtual currencies are established: a means of circulation and payment means of accumulation of value exclusively among users of such currency. The necessity of a new substantiation of qualitative characteristics of the digital currency as the newest form of money was found: portability, divisibility, verification of reliability, profitability, stability of value, long term of use, homogeneity. The analysis of the performance of the world money function as a virtual currency has been analyzed and the relevant conclusions have been made. The objective reasons that hinder the development of the electronic payment market are identified: low level of technological knowledge; distrust of consumers and traditional habit to pay cash; attraction to savings in cash foreign currency.

Keywords: virtual currency, electronic money, digital currency, crypt currency, theory of money, functions of money.

Мостовенко Н. А., Коробчук Т. И.

ФУНКЦИИ И СВОЙСТВА ВИРТУАЛЬНОЙ ВАЛЮТЫ С ПОЗИЦИИ ТЕОРИИ ДЕНЕГ

В статье дополнены существующие теоретико-методологические концепции функционирования цифровых валют и обобщены принципы их функционирования. Выделено понятие цифровой валюты и период ее появления. Обоснована сущность цифровой валюты. Установлены функции цифровых виртуальных валют. Выявлена необходимость нового обоснования качественных характеристик цифровой валюты как новой формы денег.

Ключевые слова: виртуальная валюта, электронные деньги, цифровая валюта, криптовалюта, теория денег, функции денег.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Результатом бурхливого розвитку та широкого розповсюдження електронно-обчислювальної техніки стала поява автоматизованих електронних систем та програмних продуктів для ведення не лише поточних рахунків клієнтів, а й для широкого кола фінансових транс-

акцій. Паралельно відбулася поява новітніх засобів платежу, які в найзагальнішому вигляді називають «електронними грошима». Найширше представлення у фаховій літературі має поняття «електронні гроші». А такі поняття як: «цифрова валюта», «цифрові гроші», «віртуальні гроші», «криптовалюта», «цифрова готівка» й надалі продовжують розумітись як синоніми.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Поява електронних грошей поставила перед науковим світом питання про їх економічний зміст та правові форми. Дослідженню теоретичних засад функціонування різноманітних новітніх форм грошей у грошовому обігу країн і світовому господарстві присвячені публікації Карчевої Г., Квітки А., Пантєлєєвої Н., Барабан Л., Дзямулича М., Молчанової Е., Савлука М. Попри усю вагомість проведених досліджень, продовжує існувати широке тлумачення поняття «цифрова валюта», її функції та властивості розглядаються побіжно. З'явившись як революційний засіб платежу, цифрова валюта, як вид грошей на електронній основі, уже зазнала певних еволюційних змін, а тому потребує конкретизації, визначення сутності та економічної природи, виокремлення функцій та сфер використання.

Цілі статті. Метою статті є доповнення існуючих теоретико-методологічних концепцій віртуальної валюти, виділення її функцій та властивостей з позиції теорії грошей.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відзначимо, що слід розрізняти електронні фіатні гроші й електронні нефіатні гроші. Електронні фіатні гроші обов'язково виражені в одній із державних валют і є різновидом грошових одиниць платіжної системи однієї з держав. Держава законами зобов'язує всіх громадян брати до оплати фіатні гроші. Відповідно, емісія, обіг та погашення електронних фіатних грошей відбуваються за правилами національних законодавств, центробанків або інших державних регуляторів. Саме електронні фіатні гроші фахівці ФАТФ називають «електронними грошима», тобто вони використовуються для електронного переказу валюти і мають статус законного платіжного засобу [1, с. 8].

Електронні нефіатні гроші є електронними одиницями вираження вартості, якими можна торгувати в цифровій формі. Саме їх спеціалісти ФАТФ називають «віртуальною валютою». Віртуальна валюта не володіє офіційним статусом законного платіжного засобу, не емітується і не забезпечується жодною юрисдикцією.

В теорії грошей чи не найважливіше місце посідає питання про функції грошей. Адже грошові функції розглядаються як «певне призначення грошей щодо обслуговування руху цінності в процесі відтворення» [2, с. 36]. Грошова теорія виділяє п'ять основних функцій виконуваних грошима, а саме:

– міру вартості;
– засобу обігу;
– засобу платежу;
– засобу нагромадження;
– світових грошей.

Відповідно до наведеної класифікації, електронним фіатним грошам властиві всі без винятку функції.

Дослідимо, які функції притаманні саме віртуальній валюті як новому виду цифрової валюти, щоб зрозуміти чи відповідає тенденція її швидкого поширення й використання функціональному принципу існування грошей.

Міра вартості – це функція, згідно з якою гроші покликані виражати і вимірювати вартість у своєму класичному розумінні. Вона притаманна лише повноцінним грошам, які мають внутрішню субстанціональну вартість. Слід зазначити, що сучасні кредитні гроші виконують функцію міри вартості дещо опосередковано – вони набувають представницьку вартість сукупної товарної маси, що перебуває в обігу на ринку в певний момент. Таким чином формується їх купівельна спроможність.

Що стосується віртуальної цифрової валюти, то її внутрішня вартість деякими дослідниками вважається «нульовою». Іноді зазначається, що первинна цінність такої валюти – витрачена електроенергія за певну одиницю роботи (потужності) комп'ютера, вторинна (мінова) – сформована попитом на неї.

Так, на думку Н. Пантелєєвої цінність віртуальної валюти полягає не в її первинній вартості в результаті обміну грошей на

товар, а в її оцінюванні в процесі обміну на інші валюти, яка в подальшому підтверджується при обміні на товари і послуги. Тому у випадку з віртуальною валютою головним для інвесторів є її обмінний курс, який є віддзеркаленням попиту та пропозиції на ринку [3, с. 28]. А. В. Квітка та Є. І. Зайцева наголошують, що добування криптовалют нагадує процес добування золота, а на обчислення витрачається певна кількість електроенергії і робочого часу комп'ютера [4, с. 113]. Можна припустити, що розробники криптовалют «розуміють» процеси формування вартості грошей, закладаючи в процес майнінгу певні обмеження, щоб простимулювати ситуацію нестачі золота для підтримки високої вартості повноцінних монет. Доходимо висновку, що в основу емісії цифрової валюти покладено ідею створення деякого обмеженого та складно генерованого інформаційного ресурсу, який повинен відігравати роль дорогоцінного металу для традиційної моделі емісії повноцінних грошей.

Оскільки в сфері обігу вартість цифрових віртуальних валют завжди співвідноситься із вартістю інших валют, то функцію міри вартості такі грошові одиниці не виконують.

Функція грошей як засобу обігу передбачає їх одномоментне використання лише як посередників у обміні товарами. Функцію засобу обігу гроші виконують миттєво, що робить її індиферентною до форми грошей [2, с. 40]. Усталене визначення функції грошей як засобу платежу передбачає використання грошей для погашення усіх боргових зобов'язань, що мають грошове вираження. Як зазначено у [2, с. 42], коли мова йде про грошовий оборот, то найчастіше мається на увазі функціонування грошей і як засобу обігу, і як засобу платежу. Середовищем обігу традиційних грошей є економічний оборот, тоді як середовищем обігу цифрових грошей є глобальна незалежна розподілена мережа електронних гаманців (програма або сервіс, що здійснює емісію, зберігає публічний та приватний ключі, необхідні для здійснення переказів в електронній системі обігу; різноманітні провайдери). На нашу думку, використання цифрової валюти, насамперед, як засобу обігу і платежу зумовило її швидке поширення.

Виконання грошима функції засобу нагромадження можливе у тому випадку, коли гроші спроможні обслуговувати накопичення

та збереження цінності. Глобалізація, розвиток електронної комерції, недовіра до економічної політики держав-емітентів резервних світових валют призвели, з одного боку, до процесів уніфікації валют в регіональному аспекті, а з іншого – до появи децентралізованих електронних грошових систем та цифрової валюти. Додамо також, що традиційна валюта функціонує доти, доки існує довіра до інституцій, які за нею стоять. У ситуації з цифровою віртуальною проблема полягає у тому, наскільки виробники реальних товарів і послуг сприйматимуть її як засіб платежу та наскільки економічні суб'єкти схильні до ризику. Отже, виконання цифровою віртуальною валютою функції засобу нагромадження вартості посилює вимогу сталості грошей та їх захисту. Навіть в умовах зростання курсу такої популярної цифрової валюти як біткоїн, на торгових інтернет-майданчиках її вартість є нестійкою, а тому інвестиції в цій валюті вкрай ризиковані. Сучасний стан захисту таких електронних платіжних систем постійно вдосконалюється, проте є ненадійним, окремі держави вважають такі гроші «сурогатними», вважаючи загрози більш реальними ніж переваги від використання таких валют. Отже, ця функція цифровою валютою виконується лише частково.

Світові гроші – це функція, в якій гроші обслуговують рух цінності в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами [2, с. 45]. Як було зазначено вище, у глобальному середовищі поширюється певне невдоволення монополією окремих валют на світове господарювання, що зокрема виражається у процесах протидії доларизації. Ідеї пошуку наднаціональних, так званих метавалют, набувають дедалі більшої популярності. Хоча реалізація цієї функції, як зазначає Н. Пантєлєєва, можлива лише після досягнення однозначності у поглядах і підходах, а також узгодженості щодо віртуальної валюти з боку урядів і центральних банків більшості країн світу. При цьому вчена вважає, що уряд, який перший прийняв віртуальну валюту на системному рівні, може розраховувати на лідерство у процесі створення нової глобальної резервної валюти [3, с. 29].

Отже, якщо світові гроші – це функція, яка повторює усі розглянуті функції грошей на світовому рівні, то цифрова валюта

якнайкраще долає міждержавні кордони, виконуючи призначення засобів обігу і платежу.

Щоб безперешкодно виконувати усі функції грошей та відповідати вимогам ринку, грошові одиниці повинні мати ряд якісних властивостей: портативність, подільність, довгостроковість зберігання, однорідність, стабільність цінності, економічність [2, с. 48–52; 3, с. 28]. Конкретизуємо їх зміст, враховуючи особливості обігу й використання (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика якісних властивостей цифрової валюти*

Властивість	Характеристика
Портативність	Означає зручність у користуванні. Можливість передачі цифрових сигналів за умов наявності технічних пристроїв необмежена. Операції відбуваються в реальному часі без обмеження сумою.
Подільність	Дуже висока. Точність становить вісім знаків після коми.
Верифікація достовірності	Перевірка справжності відбувається за допомогою програмного забезпечення. Може послаблюватись через загрозу кібератак.
Економічність	Висока. Витрати на виготовлення мінімальні, наявні матеріальні ресурси (крім електричної енергії) не затрачаються.
Стабільність цінності	Існує високий рівень волатильності (мінливості) обмінного курсу.
Довгостроковість використання	Не обмежена фізичними властивостями грошового матеріалу.
Однорідність	Однорідність – це базова властивість повноцінних грошей. Для неповноцінних ґрунтується на довірі до емітента. Забезпеченість (купівельна спроможність) інституційно не гарантована.

* сформовано на основі даних джерел: [2, с. 48–52; 5, с. 26; 3, с. 28]

Таким чином, розвиток інноваційних форм грошей, спроможних виконувати функції грошей в сучасному грошовому обороті ще раз підтверджує тезу про те, що гроші продовжують

розвиватися як за формою, так і за сутністю, відповідаючи на запити ринку.

Висновки. Отже, поняття цифрової валюти з'явилося в результаті еволюції електронних грошей як різновиду депозитної форми грошей, які перейшли на якісно новий рівень функціонування і безпосередньо залежать від розвитку програмних й технікних засобів. Цифрову валюту слід розуміти як інтернет-форму електронних нефіатних грошей, які функціонують у спеціалізованих, щодо конкретної валюти, платіжних системах. Цифровій валюті, що виражена у електронних фіатних грошах притаманні усі функції, властиві національній грошовій одиниці. Цифрові віртуальні валюти використовуються у функціях засобу обігу і платежу, а також як засіб накопичення вартості виключно серед користувачів такої валюти. Хоча функція світових грошей у класичному розумінні ними не виконується, разом з тим, цифрові віртуальні валюти повністю незалежні в своєму обігу від державних кордонів. До якісних характеристик цифрової валюти варто віднести: портативність, подільність, верифікацію достовірності, економічність, стабільність цінності, довгостроковість використання, однорідність.

1. Звіт ФАТФ Віртуальні валюти. Ключові визначення і потенційні ризики в сфері ПВК/ФТ. Червень 2014 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.sdfm.gov.ua/content
2. Гроші та кредит : підручн. – 4-те вид., перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2006. – 744 с.
3. Пантєлєєва Н. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства / Н. Пантєлєєва // Вісник Національного банку України. – 2015. – №5. – С. 25–31.
4. Квитка А. В. Криптовалюта: сущность и тенденции развития в современных условиях / А. В. Квитка, Е. И. Зайцева // Економічна теорія та право. – 2015. – №1(20). – С. 111–119.
5. Карчева Г. Т. Віртуальні інноваційні валюти як валюти майбутнього / Г. Т. Карчева, С. М. Нікітчук // Фінансовий простір. – 2015. – №2(18). – С. 24–30.